

Мокта е во
НАРОДОТ

МОКТА Е

ВО НАРОДОТ

ДЕКЕМВРИ 2003

**СРЕКНА
НОВА
2004
ГОДИНА**

Иван Џепаровски, професор, за стратегијата за културен развој, образовните проблеми...

Се залагам за потребата од градење на екологија на свеста

Владата за потребите на САД ќе отстапи дел од Скопската тврдина

Бришење на дел од историјата

Книгите за основно и средно образование преполни со грешки...

Училишни „бисери“ за поголема конфузија на децата

Кампања против социјално исклучување на најмладите

Погледнете ги и тие постојат!

Разговор со Крис Ван де Санден, виш координатор за Македонија и Албанија од Милиеуконтат- Холандија

Кампањите-инструмент за заштита на животната средина

Еднаквост на шансите за учество во спортот

Афирмација на правото за здрав развој

ДЕЈАН ГЕОРГИЕВСКИ

Ете бандо, нека сме живи и здрави, го добивме - поточно вие го добивте оти јас се сторив јабандија - пописот, аирлија и за многу години нека е. Како што слушам и гледам вака, отскраја, колку и да сме, сите сме нетокму, а?

Значи, нема веќе бегане. Македонци има колку што има, Албанци има колку што има. Ме чуди само што сега сите се туфкаат. Леле, не е можно. Па сето тоа е вештачки; па немало шанси сето да е од наталитет... Ја мајката. Па нели мајчини, до пред малку баш наталитетот ни беше проблем, па дури и оние покадарните оф политичкион еснаф трубеа дека ни треба (веројатно нам, на Македонците, нели) договор со Албанците оти за "икс" години ќе бидат повеќе, баш поради тоа наталитетот. А бе, треба да се свестиме... Овака, се однесуваме исто како Бугарите и Грците, кои никако да сфатат дека веќе не може да се спори постоењето на луѓе кои себе се сметаат за Македонци и се нарекуваат така. Можеби, и тоа дебело можеби, таквиот идентитет е "вештачки", "коминтерновска конструкција", и штотимизнашито... Тој идентитет, нејсе, постои и секоја натамошна расправа за него е депласирана.

По истиот тој принцип, што е важно денес од каде толку Албанци и други во Македонија. Па и сите да се доселени вчера, што има тоа врска? Толку се, колку што се- и свршена работа. Дај да функционираме со таа бројка и со неа да работиме, а не да сонуваме што би било кога би било и "ех, да беа под дваесет посто." Проблемот што постои во Македонија на полето на меѓуетничките односи не е во бројките. Ете, Руси има во некоја од оние естонските балтички 45 посто, па пак, глас не им се слуша. Проблемот, ако сакате, најдобро го лоцира еден од најголемите живи филозофи во Капиштец, С.М.-Т. Неговиот коментар на пописот, трагично прецизен беше дека ако секој четврти во државата е Албанец, а тој знае тројца Македонци (онака, од глава), тогаш тој мора да е Албанец. Е, драги мои, тоа е проблемот за кој сум дрвел и досега, а и понатака ќе трубам ако треба. Тоа што Македонците и Албанците (освен ако не се бандити или владини министри, што помалку или повеќе се сведува на истата мака) малку се дружат меѓусебе и што, да бидеме искрени, и немаат желба да се дружат едни со други.

Некни ја слушам Соња Бисерко од белградскиот Хелсиншки (што би рекол еден наш чешит, антивоен профитер пар- екселанс) како на некои странци им објаснува дека во Белград е сосема можно да се биде антивоен активист, а сепак, да се останат националист. Исто како што кај цветот на нашата политика и академија има луѓе кои може не се националисти, ама се расисти, или ако се мондијалисти, може се сексисти. Важно да се за пазарно стопанство и за владеење на правото. Жими јашаров!!! И така, ние сите мислиме глобално а дејствуваме локално, така што евроинтеграциите ни се на срце, ама локално коските си ги глодаме. А за глодање коски доста е да сме по еден на секоја страна. Тука бројките се ирелевантни. Се е работа на волјата.

Туку, доста за тоа, оти ќе ме фркне главата. Гледам, Циле повторно јава. Ах бре, ко Вајат Ерп да го гледам. Се здружил со Синго и со Павле (од Радовиш, де), па ќе ги чекаат Клантоновци на изборите кај ОК парламентот

Значи, нема веќе бегане. Македонци има колку што има, Албанци има колку што има. Ме чуди само што сега сите се туфкаат. Па сето тоа е вештачки; па немало шанси сето да е од наталитет... Ја мајката.

Гледам, Циле повторно јава. Ах бре, ко Вајат Ерп да го гледам. Се здружил со Синго и со Павле (од Радовиш, де), па ќе ги чекаат Клантоновци на изборите кај ОК парламентот

де), па ќе ги чекаат Клантоновци на изборите кај ОК парламентот. Ај, ај, Циле е стар махер и безбели има насетено дека на гласачко тело преку глава му се и Бубе и Бане со нивните интересни групи. (Тоа дали Ахмети и Цафери и сличните на нив им се доакани на Албанците ич не го ни интересира, ама за тоа веќе говоревме.) Елем, јас само претпоставувам дека Циле, а и верната му дружина, е сигурен дека граѓаните се подготвени за некоја следна политичка опција. Е сега, тој би сакал таа политичка опција да биде неговиот оптимистички насловен "трет пат." Тоа е убаво, фино е да се има амбиции, оти без нив нема прогрес. Тоа што ниту концептуално, ниту политички не може никаква паралела да се повлече со патиштата Блерови и Клинонови. Нејсе, Циле би требало да знае дека тоа е жалова работа. Еве нека погледне само што се случува во земјана Србска. Еве, рака давам дека исто ќе биде и тука. Од сите можни политички опции, вклучително и третиот пат на Циле, оние триста илјади цирка што гласаат за СДСМ ќе си гласаат за СДСМ, другите триста илјади апроксимативно ќе си гласаат за ВМРО, а другите ќе си ја одберат опцијата да апстинираат, што нема да се одрази на крајниот резултат, поточно, ќе владеат или едни или другите. Третиот пат ќе го кркакта стапот, освен ако не одат со првите. Циле, тебе ли бе да те учам, па ти барем беше ерпа, мајка му стара...

Машала, го приапсија Садама. Го извлекоа од некоја дупка, јама ли е, препоставуваме цело време како водејќи со Michelle of the Resistance, или барем само со отпорот. И да ви кажам право, малку сум разочаран.

ран. Како за таков гигант на вооружената борба против светскиот империјализам, малку тивко сета таа работа. Ни "Но пасаран," ни "вива Запаата", ни куршум да истрела. Или барем нешто од тоа АБХО арсеналот да фрлеше. Додуша, им ги покажа забите, не е ни тој од вчера, ама не е тоа што очекувавме. Очигледно тоа не го очекувале ни Ирачани, на кои сега им е малку криво и му псујат се до седмо колено нанзад оти на толку фалење, лавот ирачки замина како маче, дури и подготвен да преде за Буш. Тоа ти е, не може секој да биде Гоце Делчев...

Е, сега, дали апсењето ќе му помогне на Буш во изборите (најверојатно), или можеби неуспехот во наоѓањето на АБХО арсеналот (што е исто така веројатно) ќе му ги помрси сметките, а ние сите ќе викаме "ура"? Тоа ќе видиме. На Садамчо прво треба да му се суди, ама кој и да го суди, не ќе да е на арно работата. Ако го судат Ирачани, ќе го врзат за коњски опаш, оти ем се бесни ем уште имаат смртна казна. Ако го суди Буш, пак е исто, оти и во Тексас имаат смртна казна, само место коњски опаш, ќе му бапнат инјекција.

Десет бодови за правовремена реакција, сепак, покрај сите кандидати, мора да дадеме за Гадафи. Гледајќи накај дува ветрот, и дека Иран е нешто многу кооперативен а Америките се настроени уште неколку да згембаат, брзо брзо си се одлучи да игра со отворени карти. Абе, он ако не знае како се станува полковник место покојник, никој не знае.

А во Босна, сè по старо. Сите народи се пак нешто загрозени, како кој и од различни причини. Ете, на

пример, Бошњаци според "Дневни Аваз" и Реисот Церик, се загрозени од судството. А од каде таква храбра изјава, се прашувате? Ете, Кантоналниот Суд на Сараево му забрани на Дневни Аваз да пишува навредливи текстови за Лагумдија од Социјалдемократите. Нота бене, Аваз тоа си го смета за цензура, како некој да им наредил воопшто да пишуваат за Лагумдија. Освен тоа, судовите обично имаат тенденција да судат криминалци, а пошто како и секаде на Балканов, криминалците обично се заслужни национални работници, судството не чини. И сега, друштвото на новинарите најверојатно ќе се подели, неколку судии најверојатно ќе одеа курбан да не се под ингеренција на Ешдаун. Море, не е ни тој толку лош колку што изгледа.

Инаку, КЗЖ тука беше мошне интензивен, посебно во сабота и недела навечер. Оние од вас што имаат ОБН на кабловска, сигурно барем до некаде се запознаени со феноменот наречен ОБН СуперНова Мјузик Талентс. Еве, само како илустрација, улиците во Сараево на финалната вечер (во Зетра се собраа 20.000 луѓе) беа попусти од на времето кога се даваше Вело Мисто (што се секавам) или уште порано, кога се давале Дипломци (на што, нормално, не се секавам). Сега, најпопуларни пејачи во Босна се четвори, што момци што девојки, кои немаат свои стилисти, свои креатори, ама пеат и зло не мислат. Ете, Вучику, така се прават „Вашиите пет минути“!

И сега, поздрави од снежното Сараево, Среќна ви Нова Година и сите празници до Митровден (до тогаш секој ден е некој празник, па вака ан блок, да го решам тој проблем наеднаш).

Владата за потребите на САД ќе отстапи дел од Скопската тврдина

Бришење дел од историјата

ДЕСПИНА ТРАЈКОВСКА

Продавањето на 45.000 метри квадратни од историјскиот локалитет Кале за потребите на Американците, кои планираат да градат нова амбасада, за Република Македонија значи сигурен чекор кој води кон самооткажување на националниот идентитет. Оттуѓување на дел од Скопската тврдина, која за жал сеуште не е доволно истражена е голем апсурд на државата. Наместо таа да застане на браникот за зачувување на културното наследство, се случува обратна ситуација.

Ова е ставот на повеќеминина членови на УРБИС -Здружението за култура на живеење, унапредување и хуманизација на просторот. Од Здружението посочуваат дека голема е веројатноста во земјиштето на Тврдината да се кријат археолошки тајни, кои за жал сеуште не се истражени. Со оглед на биографијата на локалитетот, доколку се преземат систематични истражувања, сигурно е дека ќе се ископаат „богати тајни“, бидејќи, само за пример, како што велат од УРБИС, црквата Света Марина од 14 век, од која сеуште нема ископини, била изградена токму на просторот на Калето.

„Ако се земат во предвид овие факти, самооткажувањето од локалитетот ќе значи откажување од сопствениот идентитет, од тоа кои сме, од каде доаѓаме и каде одиме. Ќе зачекориме во обратна

насока од онаа која се бара за влез во евроинтеграциските процеси“, вели професор-архитект Јасмина Хаџиева-Алексијевска. Според неа, жртвувањето на Калето за целите на САД, претставува штета врз целото човештво, бидејќи културното наследство не им припаѓа само на државите и луѓето кои живеат во нив, туку е дел од општочовечката историја.

Сепак, и покрај повеќето мислења и предупредувања на архитектите, археолозите, урбанистите и сите оние кои го сметаат локалитетот Кале како историско јадро на Скопје, дека неговото оттуѓување за потребите на САД ќе значи бришење на дел од историјата на Градот и воопшто од државата, Владата презеде чекори за оттуѓување на дел од Калето.

„Во фаза е оттуѓување на градежно-то земјиште, за што ќе се потпише Договор помеѓу Министерството за транспорт и врски и САД за оттуѓување на Скопската тврдина“, изјави заменик министерот за транспорт и врски, Дејан Кошутиќ.

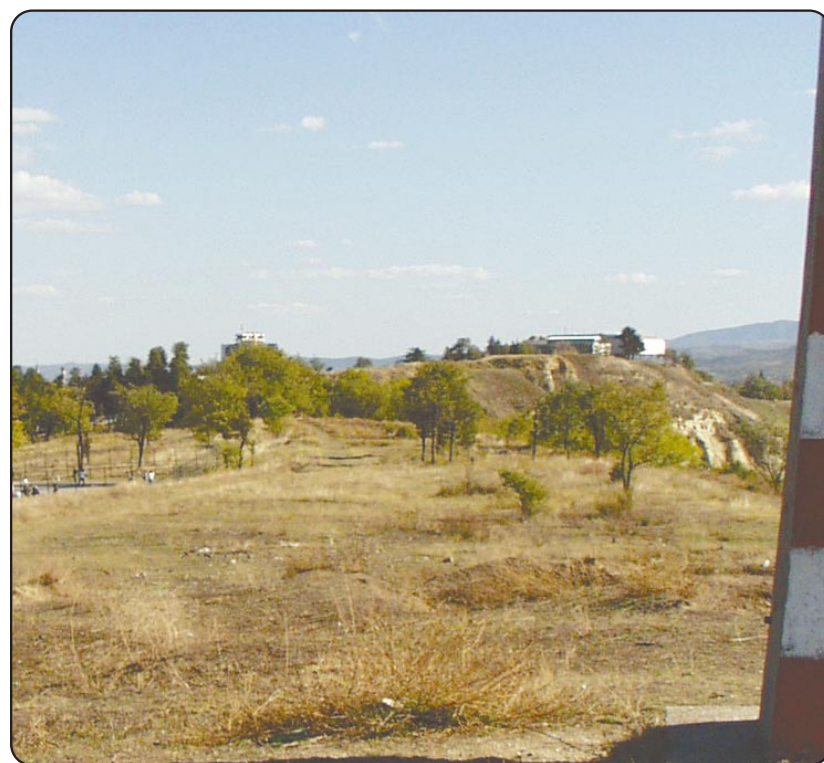
За локацијата која се наоѓа на ридот Градиште на Кале, просторот меѓу Музејот на современа уметност и касарната „Илинден“, САД ќе платат по 50 евра за квадратен метар.

Според Кошутиќ, просторот кој е „пикиран“ од Американците е констатирано дека не е во граници на заштитениот меѓусиден простор на Горниот

Според биографијата на предтурско Скопје, просторот предвиден за градба на американска амбасада, а кој, за жал, сеуште не е истражен, во себе крие запретани археолошки тајни

град на тврдината и утврдено е дека локалитетот нема статус на археолошки простор. За да се отфрлат сите сомневања дека локалитетот во себе крие значајни археолошки остатоци, од Градскиот завод за заштита на спомениците на културата, потенцираат дека пред отпочнување на било какви градежни активности, ќе бидат направени соодветни сондажни заштитни истражувачки работи.

„Доколку наодите покажат дека има

Локацијата на која ќе се гради американската амбасада

материјална култура на просторот, ќе се спроведат систематски археолошки истражувања. Ваква процедура ќе важи за сите градби што ќе треба да се изведуваат на таа територија“, вели Васил Ѓиљов, советник-конзерватор од ГЗЗСК.

Сепак, според архитект Хаџиева, не постои аргумент со кој може да се најде оправдување за било какви градежни интервенции на тој простор, а најмалку за продавање на локацијата на друга земја.

„Зошто токму ние да ја одбереме улогата на уништувачи, а не на актери кои се определуваат за градење и реализација на национална и долгорочна и динамична стратегија за откривање на ова скриено богатство, со чија презентација Скопје би можел да влезе на УНЕСКО-вата листа на светското наследство. Како сакаме да влеземе во Европа, ако си го уништуваме и распродаваме наследството?“ потенцира Хаџиева.

Интервју:

КАТЕРИНА БОГОВА

Господине Цепаровски, Вашето присуство во јавноста и годинава многу често се поврзуваше со презентација на согледувањата за актуелните случувања на полето на културата, образованието, културната политика, низ различни форми на граѓанска активност. Кое е Вашето мислење за граѓанскиот сектор во земјава, преку кој, се повеќе стручни лица, спроведуваат истражувања и нив ги презентираат во јавноста, обидувајќи се да и го свртат вниманието на државата на одредени актуелни и алармантни појави?

Како место на обединување на најразличните потреби на граѓаните, како простор за неспречено дејствување неоптоварено од партиските, националните, родовите или религиозните подвојувања, улогата на граѓанскиот сектор е несомнена. Граѓанскиот сектор треба да биде коректив и на "политичкото свесно", но и на "политичкото несвесно", тој треба постојано да ги тематизира најгорливите прашања што со сета сила се појавуваат во матрицата на општествената стварност. Граѓанскиот сектор не треба да биде ничиј огледален одраз, ниту, пак, апологет на институциите на моќта. Значи, граѓанскиот сектор, според дефиницијата има огромен домен на дејствување, но колку од сево ова тој успева да реализира, многу зависи и од просторот што нему му се остава во комуникацијата со широката јавност. Всушност, многу доблесни и успешни иницијативи, понекогаш, и воопшто не допираат онаму каде што треба да допрат, но, како што изминува времето, а тоа особено ме радува, граѓанската иницијативност се повеќе и повеќе добива во силината и станува составен дел од општественото милје на нашата стварност.

Ви нуди ли граѓанскиот сектор денес, оптимизам дека во него има доволен кадровски потенцијал, кој би успеал на низата драстични општествени аномалии да им го промени текот на случувањата, се разбира, со помош на државата но и на бизнис секторот?

Државата како и бизнис секторот си имаат свои интереси кои честопати се многу поразлични од оние на граѓанскиот сектор. Но, покрај овие различности постојат и допирни точки каде што интересите се совпаѓаат. Токму на тие точки на заемни интереси граѓанскиот сектор треба да ја гради својата политика на финансиско опстојување, што од друга страна ќе му овозможи послободно настапување во однос на оние прашања каде што ќе се појават евидентни несогласувања и со државата, но и со бизнис секторот. Со други зборови кажано, не станува збор за немање на доволен кадровски потенцијал во рамките на граѓанскиот сектор, туку многу повеќе за несоодветно користење на тој потенцијал, или, пак, за неможност идеите промовирани во граѓанскиот сектор широко да се раселуваат и да се здобијат со потребната гласност.

Во рамките на реализација на Граѓанската иницијатива за определување можна стратегија за културен развој на земјава, во 2001 година меѓу другото рековте: "Бидејќи се помалку гледам дека концептот на знаење врши некаква функција врз политичките решенија и одлуки, сметам дека е поважно да се промовирам себеси на најдобар можен начин, во смисла барањата што си ги поставувам да бидат далеку повисоки од некои барања што да речеме се подразбираат или се бараат во рамки на еден културен концепт. Така, за мене индивидуалното е оној последен сегмент од условно зацртаната програма за култура".

Што да се прави со моќта на знаењето денес, во време на исклучително бавно дефинирање и формирање на нова културна политика во земјава?

За среќа, или за жал, индивидуализмот ги има тие привлечни способности и моќи да овозможи "освојување на среќата" и во најтешките времиња.

Иван Цепаровски, професор, за стратегијата за културен развој, образовните проблеми...

Се залагам за потребата од градење на екологија на свеста

“

За среќа, или за жал, индивидуализмот ги има тие привлечни способности и моќи да овозможи "освојување на среќата" и во најтешките времиња

”

Како што укажуваше уште во 1890 година еден од најголемите индивидуалисти, писателот Оскар Вајлд: "уметноста е индивидуализам а индивидуализмот е вознемирувачка и дезинтегрирачка сила. Во тоа се состои неговата неизмерна вредност". Оттаму, не можат да се градат никакви колективни вредности ако индивидуите што нив ги градат самите не содржат барем некаков минимум на индивидуални и универзални вредности. Сепак, се чини дека кај нас се уште клучното прашање, кое постојано се одлага, е прашањето на економијата и оттаму изведените политички манифестации. Значи, моќта, односно политичката моќ, и во светот и кај нас, не е ништо друго освен копнеж и тоа остварлив и по економска моќ. Проблемот е во тоа што кај нас политичката моќ е предуслов и за економската моќ, а не обратно како што е најчесто на други места. Сè додека е толку силно изразена спрегата меѓу политиката и економијата во форма на еден циркулус витиосус, културата и уметноста постојано ќе бидат некаде на маргините, а интересот за нив ќе се зголемува или ќе се намалува во зависност од нивната можна инструментализација.

Во рамките на проектот "Младите, културата и сакралното" реализиран од Националната асоцијација за унапредување на здравјето и правата на лицата со ментални болести и вулнерабилни групи "Хоризонт", пред три месеци по првата презентација, укажавте на констатацијата дека "младите имаат ниско ниво на знаење за културната и уметничката вредност на сакралните објекти која е во спреча со деструктивниот однос кон нив и дека индивидуалната психолошка предиспозиција е во можен сооднос со степенот на (не) прифаќање и (не) толеранција кон сакралните објекти као иманентен дел на културата и на уметноста".

Какви се Вашите сегашни искуства од покажаниот интерес за надминување на проблемот на различни нивоа

Фото: Филип Антошки

во земјава? Што препорачувате со проектот и дали денес би ги надолжиле првичните препораки?

Прашањата и проблемите опфатени во ова интердисциплинарно истражување, па дури и изведените заклучоци и препораките за натамошно дејствување за да се надминат состојбите на "вандалство" во однос на сакралните споменици што се манифестираа во текот на последните неколку години кај нас, не се заклучоци и препораки што можат да се реализираат краткорочно. Тие подразбираат широко дејствување на планот на една добро осмислена образовна и културна политика, и на владиниот и на невладиниот сектор, која треба да овозможи подобро запознавање на културните и на уметничките аспекти на сакралното, а на тој начин, за очекување е дека ќе се овозможи и поинаков однос кон него меѓу младите во Македонија. Промената на свеста отсекогаш била бавен и неизвесен процес. Она што е оштетено или разурнато како материјален артефакт без оглед дали станува збор за црква или за цамија и може да се поправи, но она што е разурнато во свеста е далеку понепоправливо. Оттаму она за што се залагам е токму потребата од градење на една екологија на свеста, толку потребна на нашите простори. Оти што значи шест или седум пати да се поправа еден сакрален објект, а тој по секоја следна поправка

повторно да се уништува, каков што е случајот со црквата "Свети Горѓи" во Матејче, ако не е Сизифова работа. Но, сево ова говори дека, навистина, она што е најважно е токму екологијата на свеста.

Како професор на Универзитетот "Свети Кирил и Методиј" секојдневно сте инволвиран во образовниот процес на студентите, во исто време кога општествено политичките трансформации се прекришуваат и врз тој дел на популацијата. Како гледате на образовниот систем денес, на моќта на науката да ги придобие младите на своја страна, во нивното градење како личности но и во градењето на иднината на земјава?

Промените на клучните парадигми во едно општество не можат а да не влијаат и врз промената на образовните парадигми што владеат на Универзитетот, иако е општо познато дека Универзитетите, насекаде во светот, се традиционалистички настроени. Но, убеден сум дека целосниот премин

кон Европскиот кредит трансфер систем (ЕКТС), што треба неизоставно да се спроведе од идната есен, ќе донесе топли ветрови и на нашиот Универзитет. Секако, ако сериозно се сфатат обврските што ваквата промена ќе ги донесе и кај професорите, но и кај

студентите. За жал, имам чувство дека последнава деценија Универзитетот како да ја губи важноста во општеството, како да не е веќе, за политичките елити, место на концентрирање на знаењето што ќе овозможува напредок, така што идете на еден Мишел Фуко за релациите на знаењето и моќта, за критиката на спрегата "знаење-моќ" што доминира во развиените мод-

ерни капиталистички општества, кај нас не се плаузибилни, за што ние како да сме се уште во една предмодерна состојба во која знаењето се уште не се изборило да ја има позицијата на моќта. Во време кога инвестирањето во врвното знаење кај нас е на најниско можно ниво, а од година во година средствата што се одделуваат за научна дејност се намалуваат и во време кога во продуктивна функција не се поставени младите научни кадри - последните податоци говорат за околу осумдесет невработени магистри и доктори на науки - значи, во едно такво време на неискористеност на знаењето, не е воопшто за чудење состојбата во која што се наоѓа нашето општество. На индивидуален, пак, план, кога станува збор за мојот однос кон младите и кон можноста нив да ги "инфицирам" со "моќта на знаењето", токму во таа насока моите заложби се и најголеми. Но од друга страна, таа блискост до младите прави и самиот, делумно, да се чувствувам млад, иако сакам да верувам дека на духовен план моите предавања (а оттаму и книгите) не се премногу "стари" за нив. Тоа што мислам дека го "знам" им го кажувам, а не ретко и од нив ги добивам толку потребните поттикнувања во ова време на сиромаштија од секаков вид.

“

Имам чувство дека последнава деценија Универзитетот како да ја губи важноста во општеството

”

Завршува „Моќта е во народот“!

Почитувани читатели, со овој дваесетти број на "Моќта е во народот" го заокружуваме циклусот написи, интервјуа, репортажи, мислења, дебати, фотографии, на теми и проблеми што ги тангираат граѓаните на оваа држава. Започнавме ад хок, со неколку предизборни броја, минатата есен, а продолживме со редовни 14 прилози кои имавте можност да ги читате секој последен четврток во месецот.

Пишувавме за Изборите 2002 година и за изборните ветувања на новата власт, потоа пишувавме и за неисполнетите ветувања на таа иста власт. Го инициравме проблемот со

разоружувањето, ја следевме јавната дебата и Акцијата за доброволно предавање на нелегалното оружје. Анализиривме дали постои соработка меѓу цивилниот сектор и власта, во неколку наврати се фокусиравме и на одделни важни сегменти на процесот на децентрализација. Се обидовме да го разјасниме концептот на мултикултурализмот, како што се обидовме и да алармираме за сè поголемата пенетрација на брендвите во јавната сфера односно во образованието.

Разговаравме со еминентни личности, а информиравме и за активностите на граѓанските асоцијации

во Македонија, се со цел да ја зголемиме видливоста, но и општественото влијание на граѓанскиот сектор.

Вие нè читавте, се јавувате, предлагавте, критикувавте и уште еднаш заеднички се потсетивме (без разлика што тоа во овој момент можеби изгледа и далечно) дека - Моќта, сепак, е и треба да биде во народот!

Проектот "Моќта е во народот" влегува во својата завршница, но соработката на НВО секторот со "Утрински весник" продолжува на неговите редовни страници.

Но, животот е непредвидлив и кој знае, можеби еден ден повторно...

Книгите за основно и средно образование преполни со грешки, непрецизности, оптоварени со бројки и факти

Училишни „бисери“ за поголема конфузија на децата

ЖАКЛИНА ГОРЃЕВИЌ

Доколку патувате во воз-дали би патувале со Ром кој излегол од затвор, Албанка со дете, банкар од Швајцарија, Африканец кој продава egzotични производи или серопозитивна проститутка. Вака дословно беше запишано во учебникот „Граѓанска култура“ за осмоодделение, поради која своевремено основците од ОУ „Браќа Рамиз и Хамид“ два месеца ја бојкотираа наставата по овој предмет. Веднаш по инцидентот, родителите најавија дека ќе ги тужат издавачката куќа „Македонска искра“, авторите Гордана Трајкова, Ксенофон Угриновски и Крсте Василевски-Подгорски и Министерството за образование и наука поради, како што велат, груба повреда на нивните чувства и ентитетот. Ромчињата и нивните родители се алергични и на деловите во кои се вели дека „за време на Втората Светска Војна нацизмот изврши геноцид врз Евреите и Циганите“ и дека „неретко сме во ситуација за сите Англичани да кажеме дека се ладнокрвни, за сите Италијанци дека се темпераментни и дека Ромите се крадци“. Сепак, учебникот по кусо време е заменет со нов учебник по „Граѓанска култура“ од Ксенофон Угриновски, иако дел од децата се уште го користат стариот поради тоа што немаат пари да купат нов.

Но, ова не е единствениот „бисер“ во учебникарството. Учебниците во основното и средното образование се преполни со мал милиони примери кои им бодат очи на учениците и на нивните родители. Родителите, неретко се ставаат во ситуација да бидат учители и да им објаснуваат цели лекции на своите деца, иако, по редот на нештата тоа би требало да го прават учителите и професорите. Па така, родителите стануваат замена за физичари, хемичари, лингвисти, експерти по математика, за да успеат да им ги објаснат најдобро што умеат работите на сопствените деца. Или пак, да ги исправат грешките, кои случајно или намерно ги пропуштил некој, додека пишувал учебник.

Родителите се прашуваат како е можно второодделеницата да се учат дека „секоје дете го научува јазикот од својата мајка“. Ако е така, коментираат тие, тогаш авторите на учебникот би требало да се запрашаат кој би бил мајчиниот јазик на детето, ако мајката на детето е половина Албанка, половина Турчинка, или пак, доколку е половина Србинка, а половина Македонка.

Четворооделениците пак, во учебниците по македонски јазик, за кумановскиот дијалект учат преку пример со свекрви и снаи.

„Пошле снашке и свекрве на одмор. Решиле да ијдев заедно, ама снашке се возиле у ед’н автобус, а свекрве у друг. Возиле се што се возиле и стигнале. Али стигнаја само ед’н автобус. Тој било автобус куде се возиле снашке. Искачав они и слушав разглас дека друг автобус направил сообраќајку и дека немало преживевани. Почнале снашке да се радуев, да се смеев, ама само една плакала. Овија гу прашале: „Што ти е мори, сџк, што си се разровала, толку ли си гу сакала свекрву ти, толку ли сте добро живеле? А овај завикала: „А бе, добро смо живеле, али моја свекрва га испушти автобус!“.

„Со ваквите примери, децата, уште од мали нозе се учат дека по правило, треба да се мразат свекрвите. Се дава лош терк, како би требало утре да бидат поставени односите во семејството“, вели еден родител.

Третооделениците, по „Природа и општество“ учат за Генералното Собрание на ООН, но учат и за нивните „права и обврски во семејството“. Во еден од тие учебници се вели: „Право на детето е да живее со своите родители. Ако се разведени, има право да се среќава со двата родитела. Обврска на

Ромите од ОУ „Браќа Рамиз и Хамид“, го бојкотираа предметот „Граѓанска култура“, поради тоа што се почувствувале повредени со примерите во книгата каде се нарекуваат крадци

државата е да обезбеди социјална заштита на децата лишени од семејно окружување“.

„Моето дете уште од сега, од мали нозе се плаши дека јас и мојот сопруг веќе нема да живееме заедно. Постојано ме прашува што ќе се случи ако јас и сопругот се скараме, зошто претходно морав да му објаснам што значи тоа развод. А, посебно прашање е како може еден третооделенец да знае што е тоа „лишени“, вели едната родителка. Таа ја посочува и лекцијата „Двојната Лота“ од Ерик Кестнер, за која и требало доста време да му објасни на детето што е тоа „дворски советник“.

Во учебниците по хемија за медицинарите, каде растворите треба да се знаат како „алфа и омега“, реакциите на катион се грешни, а слични примери има и со некои други раствори. Реакции од родителите има и за $u \cdot c = b \cdot n \cdot k \cdot o \cdot t$ „Математика“ за медицинарите, каде стојат равенки од типот $2x^2=5x-3=0$ или $2x^2+5x-10=0$, а треба $2x^2-7x+3=0$. Или пак, случаите со дури две можни решенија за рамнокрак триаголник, во математиките за шесто одделение, што е научна фантастика за тринаесетгодишен ученик.

„Најтешка од сите предмети ми е историјата, бидејќи таму има многу фак-

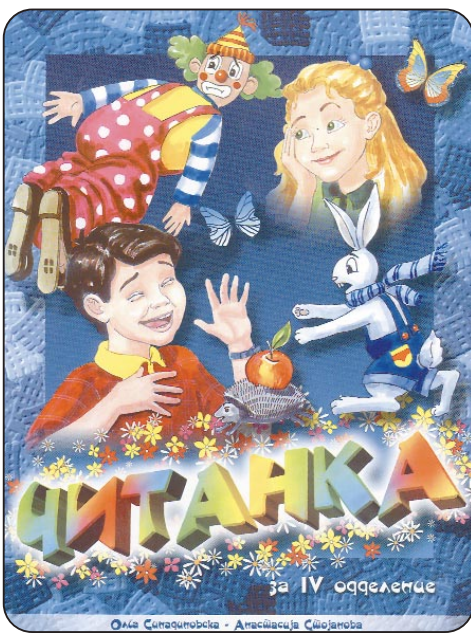
ти, датуми и многу детали поврзани со историските настани. А, професорката често пати знае да дојде на час, да каже дека ја боли главата и да ни ја даде лекцијата да ја научиме дома. А потоа, нè испрашува на девет лекции, кои самите сме ги прочитале“, се жали една средношколка.

„Професорите, кои често се автори на учебниците за основно и средно образование само ја пресликуваат материјата која ја напишале или ја употребуваат кај студентите“, вели еден родител, кој е вклучен во едиториумот на „Просветен работник“, списание кое се занимава со проблемите во образованието.

„Учебниците не само што се грешни, туку и се напишани на висок стил, есеистички, наместо на професорски и не овозможуваат учениците да добијат информации за материјата“, вели тој. Според него, содржините на некои учебници не се воопшто сменети со години. На пример, во историите за основно образование, по инерција не се води

сметка за термините, па така, не се прави разлика во употребата на СРМ, НРМ. Тој посочува и некои примери на учебници на универзитетски професори, каде директно се пренесени пасуси од учебниците на нивните српски колеги. И тоа поминува незабележано.

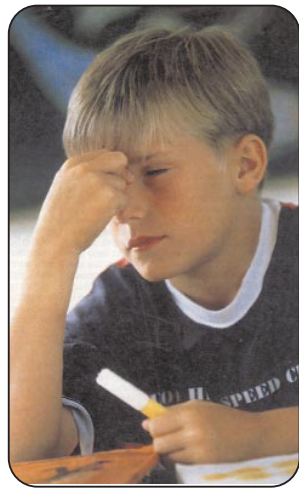
Деветгодишни ученици учат за Генерално Собрание на ООН, и нивните „права и обврски“ доколку нивните родители се разведат

Горѓи Ивановски, претседател на Советот за оценување ракописи

„Завината е во издавачките куќи и Бирото за развој на образованието

Министерството да бара помош за стручна експертиза. „За оценка нему му пристигнуваат и ракописи на јазици што мнозинството од членовите на Советот не ги знае, а поради тоа Советот не може да оформи веродостојна препорака до министерот“, вели Ивановски. Тој нагласи дека нештата можат делумно да се поправаат, ако профункционира институцијата „приговори“ зошто заинтересираните издавачки куќи или автори, во напорот да го поправаат својот рејтинг, меѓу другото, педантно ги откриваат и слабостите и грешките во учебниците на своите ривали. „Тие испраќаат копии од приговорите до Советот, на кои, тој може да одговори професионално и одговорно, само ако тоа го побара министерот. За жал, досега Советот не е вклучен во такви активности, иако министерот, во неколку случаи интервјуира, менувајќи ги претходно донесените одлуки, што е и законско право.

доставуваат бесплатни учебници за да може наставниците да ги разгледаат, туку тие се принудени да ги купат за да одлучат кој да го изберат. Често пати, според неа, наставниците се и под силен притисок на некои советници, кои без пардон влегуваат во училиниците и веднаш прашуваат дали се купени нивните учебници или работни тетратки.

„Учебниците се оптоварени со непотребни зборови кои немаат функционално значење и само го оптоваруваат текстот. На тој начин ги одвраќаат учениците да го разберат битното“, вели Ленка Гогоска, претставник на Асоцијацијата за напредно образование. Гогоска, која е пензиониран долгогодишен советник, оценува дека еден учебник не може да биде квалитетен ако во неговиот избор не се вклучени екипа од дидактичар, психолог, илустратор.

Според директорот на Бирото за развој на образованието, Камил Целадини, тие немаат сознанија за квалитетот на учебниците. Тој вели дека во моментот советниците од Бирото ја надгледуваат наставата, а првите извештаи за квалитетот на учебниците се очекуваат на почетокот на идната година. „Досега не сме примиле поплаки за квалитетот на учебниците. Никој однапред не може да каже дали учебниците се квалитетни или не. Но, ако го бара тоа Министерството од нас, ние ќе направиме ревизија на некои учебници. За квалитетот на учебниците одлучува и посебна Комисија, која се изјаснува дали книгите одговараат на возраста на учениците и за другите аспекти на учебникот. Но, за тоа води сметка просветната инспекциска служба“, појаснува Целадини. Тој вели дека според законот, Бирото за образование дава само стручно мислење дали учебникот одговара на програмата. Целадини побарал изјави од советниците дека тие нема да вршат притисоци за примена на некој учебник.

Просветниот инспектор Сефедин Елези, пак, го тврди спротивното. Тој вели: „Ние, доколку добиеме такво писмо со поплаки за одреден учебник го проследуваме до Бирото за развој на образованието. Се сеќавам, дека конкретни жалби имаше од Велес за некој учебник. Стручен надзор над наставата вршат советниците, а ние само гледаме дали учебниците одговараат на програмата“, вели Елези.

МАРИЈА КУКА

Дали големите луѓе имаат големи срца? Погледни ме и јас постојам! Сакам да ме прифатат. Дајте ми шанса!

Ова се само некои од пораките на децата кои се „надвор од кругот“. Овие деца се надвор од образовниот систем, овие најмлади се социјално исклучени, овие деца се надвор од она што значи среќно детство. Фактите го кажуваат следното. Околу 20 отсто од населението во Македонија живее во сиромаштија, половина од сите самохрани мајки со деца живеат без никакви приходи, 12,6 отсто од децата во Македонија живеат со невработени родители, а 29,1 отсто со еден вработен родител.

Во 2002 година 172 деца со посебни потреби биле сместени во институции.

Дали ние возрасните можеме да ја повратиме нивната доверба и да сториме нешто за нив? Секако. Треба само добра волја и желба ниту едно дете да не остане надвор од кругот.

Со кампањата „Надвор од кругот“ се промовира отворено општество каде што различностите се почитуваат, каде што правата на децата се зацврстени вредности и определба, општество каде што целата заедница им помага на сите деца да ги развијат своите потенцијали и каде што ниту едно дете не е исклучено. Активностите на кампањата се осмислени да ги поддржат локалните, националните, регионалните и интернационалните институции, вклучувајќи ги НВО кои што се инволвирани во промоцијата. Финансиери на кампањата се УНИЦЕФ, Фондација Институт отворено општество-Македонија и Фондацијата „Крал Бодуен“.

„Цената која ја плаќа општеството кога ја изневерува довербата на своите деца е огромна“, вели д-р Антонио Новотни од невладината организација „Безбедно детство“, која е еден од организаторите на кампањата. „Во акцијата се вклучени повеќе невладини организации и тоа особено од оние делови на земјата каде што сиромаштијата е поголема, каде што поголем број на деца поради сиромаштија или болест се социјално исклучени“, објаснува д-р Новотни. „Факт е дека во Македонија има голем број сиромашни семејства, а факт е дека постојат и етнички пред-

расуди. Ако продолжиме по патот на кој се наоѓаме сега, ќе се зголеми бројот на децата кои се наоѓаат надвор од социјалниот и семејниот круг. Ќе се зголемува ризикот не само на растење во средина која не им дава можности да ги развијат своите целосни потенцијали, туку и од отфрлање поради нивната материјална положба, припадност на одредена етничка група, пол и психо-физички способности.“

Над 12,6 отсто од децата во Македонија живеат со невработени родители, а 29,1 отсто со еден вработен родител

Д-р Новотни појаснува дека кампањата пред сè сака да влијае на свеста на граѓаните на целата земја дека овие деца на кои семејството не може да им понуди адекватни услови за живот не треба да бидат отфрлени и заборавени, тие не треба да бидат некаде на маргините на општеството, тие се дел од општеството и потребно е да се создадат поволни услови кои ќе овозможат овие деца да израснат во здрави луѓе.

Кампања против социјално исклучување на најмладите

Погледнете ги и тие постојат!

„Драго ми е што и министерот Јован Манасиевски најави дека Министерството за труд и социјална политика ќе ја поддржи оваа кампања. Мораме да ја истакнеме потребата владата и локалната самоуправа да одговорат на потребите на децата“, објаснува Новотни.

Освен сиромаштијата во Македонија, сакале ние или не, постојат и големи етнички предрасуди. Истражувањата покажуваат дека многу малку постои или не постои интеракција и комуникација помеѓу учениците од различно етничко потекло.

„Проектот ги расветлува последиците од социјалната исклученост и дискриминација на децата и се стреми да ги промовира детските права и законите кои се однесуваат на децата. Она што е страшно е и тоа што негативните последици на дискриминацијата често преминуваат од една на друга генерација при што една форма на социјално исклучување често е придружувана од други, така што детето доживува повеќестрана обесправеност.“, потенцира Новотни.

Социјалното исклучување на децата доведува до негативни последици. Штитениците од институциите за малолетна деликвенција најчесто потекнуваат од социјално загрозувани семејства со низок степен на образование или невработени, често нецелосни или дисфункционални семејства. Околу 70 отсто од сите деца со бихевиорални проблеми потекнуваат од нецелосни семејства или се напуштени од семејството, а околу 90 проценти од нив потекнуваат од семејства каде што родителите имаат ниско образование. Само 43,9 отсто од децата бегалци од 7 до 14 години редовно посетувале училиште.

„Ние сакаме да ја подигнеме јавната свест за потребите и правата на сите деца и да нагласиме дека децата не смеат да бидат дискриминирани или да бидат жртви на социјално исклучување. Нашата цел е здрав детски развој!“, додава за крај Новотни.

Медиумско покривање на третиот НВО саем

Минимална заинтересираност за максимално значајна НВО активност

Третиот форум на граѓанското општество во Македонија - НВО Саемот, од 20 до 22 ноември, 2003 година, за НВО Инфоцентарот беше повод да организира мониторинг на дел од електронските медиуми и на сите дневни весници на македонски јазик. Целта на набљудувањето беше увид во квантитативното и квалитативното покривање на настаните организирани за време на НВО Саемот од страна на медиумите.

Како мета за набљудување, од електронските медиуми беа избрани МТВ и националните ТВ концесии А1 и Сител. За нашите потреби, од нивните програмски пакети ги следевме сите информативни емисии. Добените резултати покажаа дека националните концесии во своите информативни емисии, во периодот од 20.11.03 до 22.11.03, емитуваа вкупно десет прилози (иземајќи ги репринзните изданија) поврзани со Саемот на невладини организации. А од вкупно 48те настани кои се случуваа на НВО Саемот, медиумите покрија пет што е само 10.42 отсто од вкупниот број.

Во случајот со печатените медиуми, беа анализирани сите дневни весници на македонски јазик и тоа: Утрински Весник, Дневник, Весил, Македонија денес, Вечер и Нова Македонија. Кај нив мониторингот го спроведовме во периодот од 19.11.03 до 24.11.03, поради техничките специфичности во подготовката на информациите. Констатиравме дека овие медиуми информираа за Саемот на невладини организации со вкупно осумнаесет статии, а од вкупно 48те настани,

организиран на саемот, со написи беа покриени седум или само 14.6 отсто.

Финалните резултати од мониторингот на медиумите организирани по повод Третиот саем на невладини организации, покажаа дека електронските и печатените медиуми известуваа за настаните во приближно ист обем или во просек покрија само 12.51 отсто од настаните.

Анализата покажа дека секој од медиумите

(граѓанските асоцијации и неформални групи) во целина, дека отсутството на стратегија за комуникација со јавноста може да доведе до маргинализирање на еден важен и клучен општествен настан како што беше Третиот НВО форум.

Мониторингот на медиумите беше спроведен во соработка со Советот за радиодифузија и Електронската новинска архива на Институтот „Евро-Балкан“.

Насилството - причина за смрт на 1.600.000 луѓе годишно

Жените најчести жртви на партнерот

МАРИЈА КУКА

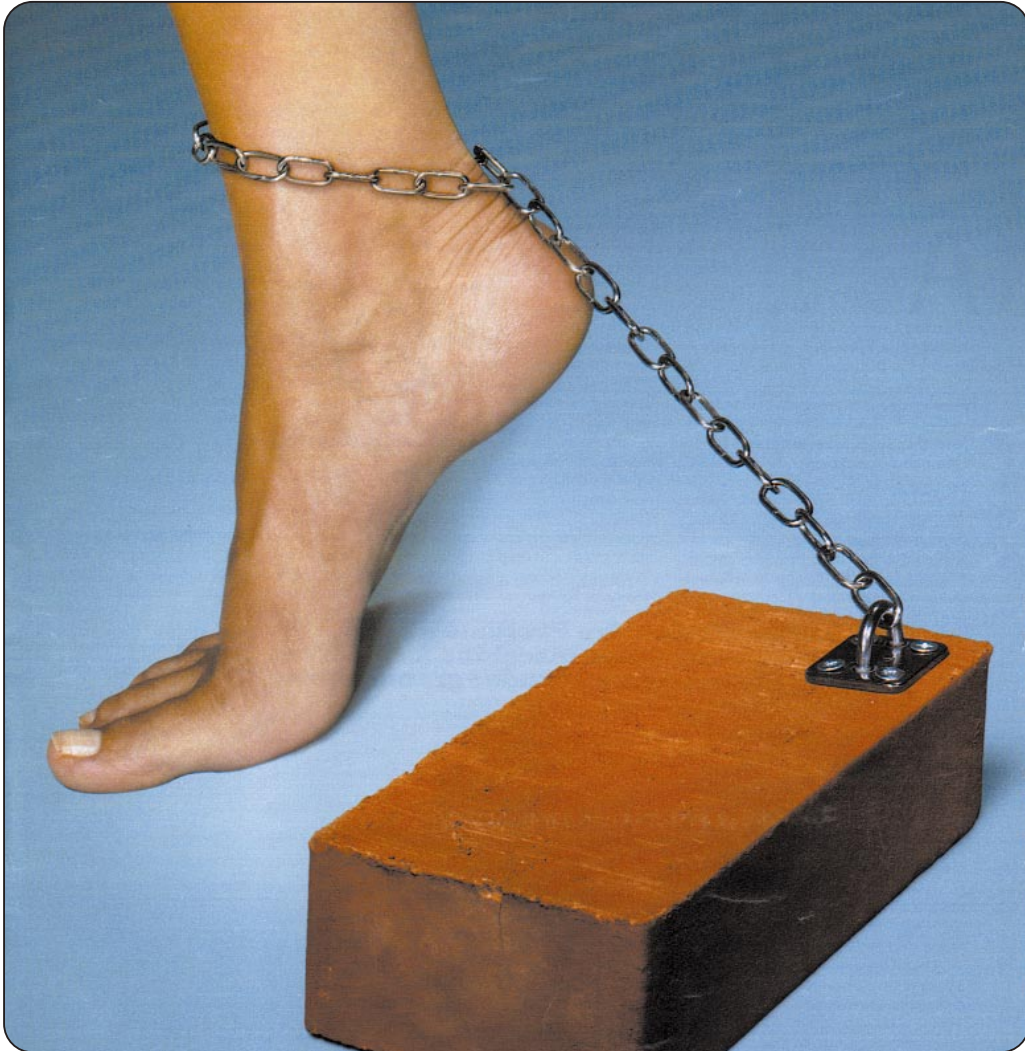
Над 1.600.000 илјади луѓе годишно умираат поради фаталните последици од насилството, 450 тинејџери во светот секој ден умираат од интерперсоналното насилство, додека на секои 40 секунди некаде во светот некој дига рака на себе. Жените се често мета на насилниците. Половина од убиените жени се жртви на интимниот партнер, а една од четири жени е сексуално злоупотребена.

Токму заради овие и ваквите бројки Светската здравствена организација годинава за прв пат го посочи насилството како еден од водечките здравствени проблеми, така што ова зло веќе не се разгледува само како кривично правен проблем.

Во Македонија не постојат егзактни податоци за жртвите на насилство. Едно е, сепка, сигурно. Македонија се соочува со насилство, и тоа особено е застапен проблемот на семејното насилство. Секоја четврта жена во Македонија физички е малтретирана од сопругот, секоја втора трпи психичка тортура, додека љубомората го разорува секој трет брак. Официјални податоци за тоа колку жени поради насилство од било каков вид имаат нарушено здравје или пак, умираат од повеќегодишно малтретирање од страна на интимниот партнер - нема. Постојат само „темни бројки“, до кои дошле разни асоцијации на граѓани и невладини организации истражувајќи го проблемот на семејното насилство. Во постојниот Закон за семејство допрва треба да се внесат измени кои насилникот ќе го изнесат пред лицето на правдата, а жртвите преку разни кампањи се поттикнуваат да зборуваат за својот проблем, да не се обвинуваат себеси и да не го штитат оној кој им го разорува секојдневието.

„Не по твоја вина“ и „Немаш право да бидеш насилен“ беа премисите на овогодешната кампања против насилството на невладината организација Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените -ЕСЕ. Првата реченица упатена до жртвата, втората до насилникот.

„Мислам дека и оваа година кампањата во оние сегменти во кои што беше замислена е успешна. Оваа година е уникатна по две работи, а тоа дека кампањата за подигање на јавната свест за прв пат е насочена кон две целни популации, и кон жртвата и кон насилникот“, вели Јасминка Фришчиќ, програм раководител во ЕСЕ. „Досега сите кампањи беа насочени кон жртвите што е сосема разбирливо, но време е кампањите да бидат насочени и кон насилникот, бидејќи со измените во Кривичниот законик насилникот полесно ќе биде изнесен пред лицето на правдата. Мора да почне адресирањето до насилникот и освен казната со него мора да се работи и на психо-социјален план. Втората работа која ја сметам за суштествена е

Над 450 тинејџери во светот секој ден умираат како жртви на интерперсоналното насилство, додека на секои 40 секунди некаде во светот некој дига рака на себе

Секоја четврта жена во Македонија физички е малтретирана од сопругот, секоја втора трпи психичка тортура, додека љубомората го разорува секој трет брак

приклучувањето на ЕСЕ кон светската кампања за превенција на насилство организирана од Светската здравствена организација“, додава Фришчиќ.

Досега немаше некоја типологија или карактеризирање на проблемот

на семејно насилство освен дека е тоа негативна појава. Имено, сè додека една појава не биде инкриминирана во рамките на Кривичниот законик не добива карактеристика на негативно општествена појава, за која државата треба да преземе ре-

ПОДАТОЦИ

Најчесто страдаат децата до четири години

Според податоците за насилство содржани во Извештајот на Светската здравствена организација, во 2000 година животот го изгубија околу 57.000 деца, при што најчести жртви биле оние на возраст до 4 години. Уште многу други лица биле жртви на злоупотреба и запоставување без трагични последици. Околу 20 отсто од жените и 5-10 отсто од младите биле злоупотребувани уште како деца. Од 4 до 6 отсто од постарите лица

се подложени на разни облици на злоупотреба во домот, а во институциите овој процент е поголем отколку што се очекуваше. Над 800.000 луѓе во светот извршиле самоубиство во 2000 година што ја прави појавата на самоубиство тринаесетта по ред главна причина за смртноста во светот. Кај луѓето на возраст од 15 до 44 години самоповреди се четврта главна причина за смртност, и шеста главна причина за нарушено здравје и за инвалидност.

Јасминка Фришчиќ:

Семејното насилство не може да се третира како и секој друг кривично - правен проблем

Во Македонија секоја четврта жена е жртва на семејно насилство.

нација меѓу владиниот и невладиниот сектор. Мислам дека ситуацијата треба да се измени особено поради фактот што кога ќе изгласаат измените во Кривичниот законик, особено во делот на Законот за семејство, ќе има дел кој ќе се однесува на семејното насилство. Сега постои и национална комисија за борба против трговија со жени, значи сè повеќе доаѓа до израз улогата на државата и ние треба да се потрудиме таа нивна улога да биде поактивна, но и да биде инклузивна. Како што сега стојат работите нема соодветна законска регулатива за решавање на проблемот на семејното насилство. Постојат мерки во Кривичниот законик кои и сега можат да се применат за да се реши соодветен

проблем, но тој проблем не подразбира и ваква осетлива материја каква што е проблемот на семејното насилство. Семејното насилство не може да се третира како и секој друг кривично- правен проблем. Треба особено да му се обрне внимание , бидејќи главните актери кои се вклучени во настанот се обично блиски и познати лица, луѓе кои граделе меѓу себе односи на доверба и сигурност. Со овие измени кои ние ги предлагаме, ќе бидат внесени дополнителни ставови кои ќе се однесуваат не само на основното дело, туку ќе се однесуваат и на семејното насилство. Побараме и построга казна за насилникот. Покрај решавањето на проблемот преку кривично-правна регулатива, се залагаме да постои и поблаг начин на казнување на овој вид на насилство, во оние случаи кога жената не сака да го гони блискиот партнер“, објаснува Фришчиќ.

„Факт е следното. Не постои доволна координација меѓу невладините организации, ниту постои коорди-

акција. Прв пат оваа година е окарактеризирано дека семејното насилство има повеќе штетни последици.

„Факт е следното. Не постои доволна координација меѓу невладините организации, ниту постои коорди-

ОЦЕНА

Насилството еден од водечките здравствени проблеми

Насилството во Македонија, но и во повеќе земји во светот, во принцип, се разгледува како кривично-правен проблем. Во мај 2003 година се изготви првиот светски извештај за насилство како здравствен проблем кој насилството го категоризира како јавен здравствен проблем. Кога говориме за јавен здравствен проблем треба да направиме разликата. Предмет на интерес на јавното здравство не е поединецот, значи се разгледува можноста на одредена група на луѓе да им се подобри здравствената состојба. Насилството е проблем кој засега голем дел од популацијата во светот, вели Исидора Кацарска-Фотевска.

Извештајот се карактеризира не само со тоа што ги претставува последиците од насилството преку бројката од 1.600.000 жртви, туку на разни начини ги опишува уништениите човечки судбини и општествено здравје како директна последица на насилството. Има многу штети на човечко здравје како директна последица на насилството, но тие не се видливи за нас. Светската здравствена органи-

Исидора Кацарска-Фотевска

зација го сфаќа здравјето како склоп од една физичка, ментална, психичка и социјална благосостојба, значи го прифаќа холистичкиот концепт на здравјето, не прифаќа изразувањето на општата здравствена состојба преку mortalitetot на луѓето. Загубата не се само тие 1,6 милиони луѓе туку безброј милиони луѓе општетени на еден или друг начин.

Поради неадекватно внесување на податоците во здравствените домови, во Македонија не постои систем на статистичка обработка на пациенти кои биле жртви на насилство.

„Во принцип, податоците се оценка за општата здравствена состојба, и се базираат врз основа на бројката на специфичниот mortalitetot. Во националниот извештај за здравјето се опфатени повредите. Меѓутоа сите податоци беа врз основа на mortalitetot. Во иднина, податоците нема да се собираат само врз основа на mortalitetot, туку треба да се создаде подобар концепт за добивање податоци“, нагласува Кацарска-Фотевска

АЛЕКСАНДРА ТАНУРОВА

Разговор со Крис Ван де Санден, виш координатор за Македонија и Албанија од Милиеуконтакт-Холандија

Кампањите-инструмент за заштита на животната средина

Каква фондација е Милиеуконтакт? - Милиеуконтакт Источна Европа е независна фондација од Холандија, формирана во 1988 година. Нашата главна цел е да придонесеме во креирањето одржлива животната средина и демократски општества во Централна и Источна Европа, како и во Централна Азија. Се обидуваме да го постигнеме ова преку стимулирање на активното учество на луѓето во цивилното општество, преку соработка и поддршка на различни учесници од третиот сектор, вклучувајќи ги и невладините организации за заштита на животната средина, активните граѓани и НВО од други области.

Која е вашата мисија во Македонија?

Како и другите НВО и ние треба да аплицираме за средства. За среќа, генерално ние развивме добри односи со нашите финансери. Нашата мисија во Македонија е да го развиеме движењето за заштита на животната средина. Со тоа мислам на движење, кое ќе биде јасно видливо во македонското општество, кое ќе биде способно за да ја зголеми свесноста за прашањата од животната средина, и кое понатаму ќе биде способно да влијае во формирањето на одлуките поврзани со животната средина, како на локално, така и на национално ниво.

Ако погледнете во иднината, ќе видите дека на македонските НВО за заштита на животната средина им претстои уште еден интересен предизвик. Македонските НВО за заштита на животната средина би можеле да влијаат и на меѓународно ниво: Македонија ќе биде меѓу третиот бран земји кои ќе пристапат кон Европската унија. Колку повеќе се вложува во изградбата на движењето за заштита на животната средина, толку поголемо влијание ќе имаат овие НВО во имплементирањето на законодавството на ЕУ областа на животната средина.

На што најмногу сте фокусирани?

Во моментов сме фокусирани на развивање на кампањите, како инструмент за организациите за заштита на животната средина. Иако бројот на активните НВО за заштита на животната средина во Македонија е ограничен, сепак, НВО можат многу мудро да употребат широк спектар од инструменти за кампањи, со цел да влијаат врз заинтересираните страни и врз работата за почиста животна средина. Милиеуконтакт работи на овие теми и во други земји од Централна и Источна Европа и има пристап до знаењата и способностите кои се на располагање во Холандија, така што на оваа тема имаме многу нешта да им понудиме на НВО во Македонија.

Милиеуконтакт во Македонија работеше на внатрешното јакнење на

Со развојот на добри кампањи, релативно мали групи можат да имаат големо влијание доколку внимателно ги изберат своите инструменти и ја испланираат својата кампања

организациите кои се фокусирани на животната средина. Кој е вашиот следен чекор?

Сметаме дека ќе ни бидат потребни околу десет години за да го изградиме движењето за заштита на животната средина. Нашиот прв проект траеше околу две години и за тоа време ние се фокусиравме на внатрешната организација и менаџментот на НВО. Во моментов се наоѓаме на половина пат од спроведување на нашиот втор проект.

Како што веќе споменав, во овој проект ние сме фокусирани на развојот на кампањите, како инструмент на организациите за заштита на животната средина. Идејата е дека најгорливи се локалните прашања за кои се потребни локални решенија. Со развој на добри кампањи, релативно мали групи можат да имаат големо влијание доколку внимателно ги изберат своите инструменти и ја испланираат својата кампања. Постепено, со овој проект, ние ќе можеме да ги комбинираме локалните активности со цел да се влијае и на национално ниво.

Тековниот проект ќе заврши во април 2005 година. Потоа би сакале да ја префрлиме топката кај македонските НВО. Во идеална ситуација, одреден број македонските НВО ќе имаат многу јасни идеи за тоа што можат и што треба следно да се направат. Затоа сме заинтересирани да ги слушнеме нивните идеи и да видиме што би можеле да придонесеме за нивните идеи. Многу охрабрувачки е да се види дека минатата година веќе

успешно можевме да поддржиме некои од иницијативите кои беа преземени од македонските организации.

На кој начин ја вршите селекцијата на организациите со кои соработувате?

Во нашата сегашна програма, организираме три групи кампањи. За секоја од групите издаваме соопштение преку Еко.Нет и НВО, преку кус пишан концепт, можат да ги презентираат своите идеи за кампањата на која би сакале да работат. Врз база на овие концепти, нашиот проект-тим и екипа од тренери ја прават првата селекција и прават листа од кампањи кои се интересни, предизвикувачки и видливи. Тренерите ги посетуваат сите организации кои се наоѓаат на листата. Тренерот поминува еден ден разговарајќи со претставниците на НВО разјаснувајќи ја кампањата. Потоа, тренерите седнуваат заедно и ја прават финалната селекција на НВО со кои ќе работат во периодот на кампањите.

Прашањата поврзани со животната средина не подразбираат граници. Постојат нерешени проблеми кои се однесуваат на целиот регион. Вие сте виш координатор на Милиеуконтакт

за Албанија и Македонија. Кон се заедничките проблеми на овие две држави?

Вие ме прашувате за заедничките проблеми, но мојата прва реакција би била дека за мене е секогаш изненадувачки колку различни се овие две соседни земји. Како и да е, најчестиот заеднички проблем е тоа што и двете земји се сиромашни и како последица на тоа прашањата од заштитата на животната средина не се приоритетни. Луѓето повеќето се загрижени како да заработат за пристаен живот и на животната средина гледаат, како на луксуз кој неможат да си го дозволат.

На кое ниво е соработката помеѓу еколошките организации во Македонија и Албанија?

Досега повеќе бевме фокусирани на тоа да ги направиме НВО за заштита на животната средина повидливи и активни во нивните локални заедници. Малку по малку, сега можеме да видиме и дали би можеле да поттикнеме акција за размена меѓу НВО во Македонија и Албанија. Бидејќи имаме канцеларии и во Скопје и во Тирана, многу полесно можеме да организираме размена помеѓу двете земји, доколку НВО

Интернет страната на холандската фондација е www.milieukontakt.nl

Предноста на малите земји е тоа што релативно лесно можат да постигнат критична маса на луѓе, така што нешта можат одеднаш да почнат да се менуваат кон подобро

имаат јасни идеи, тогаш ние сме заинтересирани да го слушнеме тоа од нив. Досега беа развиени неколку идеи. Луѓето од проектот во Албанија учествуваа на тренингот за активизам одржан во Македонија. Исто така, имаше контакти меѓу групата за информатичка технологија од Албанија и нивните колеги од Македонија, Еко.Нет. Во 2004 година ќе организираме повеќе активности во Македонија на кои ќе бидат поканети и учесници од Албанија.

Ме интересира Вашето мислење за степенот на развиеност на организациите во Македонија, и што недостасува во нивното работење?

Според мене ова е многу слично на тоа дали чашата е полу полна или полу празна. Можам многу јасно да го видам потенцијалот на организациите за заштита на животната средина, многу квалитет меѓу членовите, луѓе кои говорат странски јазици, мала земја, мала далечина за патување итн. Предноста на малите земји е тоа што релативно лесно можат да постигнат критична маса на луѓе, така што нешта можат одеднаш да почнат да се менуваат кон подобро.

Една од работите што недостасува во нивната работа е можеби тоа што не ја користат законската рамка и идното законодавство на ЕУ за постигнувањето заштита на животната средина. И самиот како правник знам дека комбинацијата на правници и организации, во изминатите 15 години, особено многу придонесе во областа на заштитата на животната средина во Холандија. Би било особено интересно да се види дали и во Македонија би можела да се воспостави иста успешна соработка меѓу правниците енвайронменталисти и НВО за заштита на животната средина.

Фотографијата "Момче тажи на гробот на татко му после земјотрес", беше избрана за најдобра во 2002 година

World Press Photo по трет пат се организира во Скопје Фотографии што мора да се видат

Македонскиот институт за медиуми со поддршка од Амбасадата на Кралството Холандија во Македонија и Музејот на современата уметност, во последниот месец во Скопје организираше по трет пат во Скопје престижната изложба, World Press Photo.

За најдобра фотографија за 2002 година е прогласена црно-белата фотографија на ерменско-американскиот фотограф, Ерик Григоријан под наслов „Момче тажи на гробот на татко му после земјотрес“. На неа се гледа едно младо момче како ги стиска панталоните од неговиот мртов татко, додека клечи крај гробот во кој татко му треба да биде закопан, опкружено од војници и селани кои копаат гробови за жртвите од земјот-

ресот што се случил тоа утро. Фотографијата е снимена на 23 јуни 2002, откако провинцијата Казвин во југозападен Иран ја погодил земјотрес со јачина од 6 степени, убивајќи повеќе од 500 луѓе во 12 села. Фотографијата е избрана во конкуренција од 55 фотографии од 21 држава, наградени во 9 различни категории.

На најголемиот и најпрестижниот годишен натпревар за новинарска фотографија во светот, годинава учествувале 3.913 професионални фотографи од 118 земји. Конкурсот привлечол рекорден број на пријавени дела - вкупно 53.597 фотографии. Наградените фотографии се објавуваат во годишната книга на World Press Photo и се дел од изложбата што секоја година се прикажува во над 40 земји. (К.Б.)

Афирмација на правото за здрав развој

Во време кога во нашето општество се изградува политиката кон спорто следејќи го современиот пристап логично е да се претпостави демократскиот принцип за еднаквост на шансите за учество во спорт на различните (по боја, пол, социјална и етничка припадност) групи. Од социолошки аспект тоа се прашањата за афирмација на правото на човекот за здрав развој, концептот на физичкото образование, типот на организација и спорто и медиумите.

Современиот општествен (но и духовен) контекст, општодемократското опкружување, обликот на политиката и економска моќ во конкретните општества, фундаментално го определуваат моделот, општествените димензии и функции на спорто. Затоа и покрај тоа што се инсистира за негова неутралност, во маскираниот манир дека се работи за мерки за прогрес, помошта на државата прераснува во политичка битка преку спорто. Дотолку повеќе што државата создаде и орган (министерство, национален комитет, совет или друго) што ќе ја дефинира и води политиката на спорто а спортската продукција во сите земји заврши со формирање на економски сектор во кој се создава дел од националниот производ и во кој се вработуваат луѓе.

Самата мобилизација и контрола врз адолесценцијата е предиспонирана да стане инструмент на конкретизација на политиката на партиите, црквата, но и на спонзорите. Некои спортски клубови даваат политичка услуга за добивање слава и чест на определени социјални слоеви кои дополнително постигнуваат политичка моќ и социјален профит. Спортските службеници, задржувајќи ги заради сопствени интереси, трајно позициите во институциите, што го помагаат спорто во спортската практика внесуваат лични и пропратни интереси. Затоа нееднаквите шанси за учество во спорто пред сè произлегуваат од општествената поделба создадена во друга сфера.

Сепак, автентичното спортско творење пројавено преку организациите и правилата, теориски приод, програмите за активност, едукацијата и социјабилност, техничките норми, зделките со индустријата, спектаклите и спонзорите, од своја страна, повратно влијаат врз политиката, економијата, здравството и образованието. Груб детерминизам, во светски размери, не постои

ниту за елитистичкиот карактер кој се создава преку висината на цените за практикување на спортовите, ниту за регионалните разлики. Многубројните спортски асоцијации организирани врз доброволен принцип, исто така, ги апострофираат формите на екстремната економија и други облици на моќ, обезбедувајќи јавна помош за надминување на состојбата.

Шесеттите години јавниот ангажман против дискриминацијата заради бојата на кожата создаде и реакции во јавноста за промена на статусот на жените во светот на спорто и тоа не само против старите форми на патријархалните релации помеѓу половите, тука и за сите оние линии во спортската култура што се против физичко насилство, а подоцна и за надминувањето на регионалните и етничките нееднаквости. Теориско-методолошката матрица за надминување на етничките нееднаквости е базирана

на врз вградувањето на вредностите на различни култури во комуникацијата.

Денешното разбирање претпоставува да се создаде поинаков, современ поглед за концептот на физичкото воспитување. Социјални претпоставки се создадени кај носителите на општествената моќ. Имено, дената од денешните владејачки класи ги поседуваат вредностите за сопствено гледање во однос на социјалното искачување во спортската кариера. За нив спортската практика има значење за физичка моќ на убавината. Во исто време се смета дека практичното искуство на популарните класи е во хармонија со барањата на професионализмот и со рационалното внатрешно подготвување за спортската вежба и нејзината максимална преку научна ефикасност. Оваа пресвртница соодветствува, како што изгледа, со постојатот на една индустрија - приват-

на или јавна - на спортскиот спектакл (Bourdieu, P., Questions de Sociologie, Ed. De Minuit, Paris, 1987, стр. 203-216). Затоа можеме да заклучиме дека комбинираниите тенденции навистина ја донесоа професионализацијата на спорто, ги создадоа спектаклите како спорт за масите и го внесоа правилото *laissez faire*, но сепак ја донесоа и релативната независност на спорто и физичката активност.

Затоа, да се оневозможи да се

појават темите на модерната сензитивност во спорто значи дека се губи врската со генезата на модерниот спорт и фактички да се напушти еден интегрален морал, што би се рекло етос.

Како што организацијата има значење во сите сфери на живот и во спортските групи е потребна за да се постигне ефикасност во дејноста.

Во организацијата денес се прифаќа дека постојат влијанија (power, influence, control) како резултат од низа фактори коишто дејствуваат врз процесот на социјалните интеракции. Процесот на интеграција во општеството предвидува на новиот аспект на општествената моќ - на нејзиното центрифугално дејствување иако напорите се насочени кон тоа да се укине или да се ублажи нејзиното центрипетално дејствување. Имено, во демократски услови потребна е нова хипотеза за генераторот на општествената моќ: хипотезата на автономна колективна акција. Тоа бара при институционализација на социјалниот систем да се пристапи на нов начин. Наместо мошне разработениот и сложен механизам таквиот да се ограничи на минимум институционализација. Не станува збор само за тоа да се поедностави механизмот (т.е. бројот на различните организациони форми - совети, одбори, комитети и слично, да се сведе на минимум) туку во прв ред институционално да се дефинираат рамките на автономната акција на сите групи и интереси во спортскиот колектив за да може проблемите и

Самата мобилизација и контрола врз адолесценцијата е предиспонирана да стане инструмент на конкретизација на политиката на партиите, црквата, но и на спонзорите

конфликтите, во рамките на институционално одобрените правила на игра, во колективот да ги разрешуваат оние за кои се работи. Затоа ефикасното решавање на проблемот на моќта е услов за трајно и делотворно здружување во спортските групи и организациии.

Како што подвлекува познатиот социолог Норберт Елијас, играчите и гледачите во спорто формираат иста конфигурација и нивните акции и реакции се меѓузависни. Но со појавата на медиумите се создава нов тип на учество од далечина во физичките активности.

Истовремено креацијата на спортските настани е заслуга и на сопствениците на стадионите коишто сакаат да привлечат што поширока публика и за која се продуцираат спектаклите, но и на директорите на различните медиуми што ја шират публиката преку загревањето за претстојните игри или продолжувајќи го задоволството со дополнителни коментари и различни анализи. Тоа сплотување помеѓу натпреварите, спектаклот и медиумите е многу јасно видно во САД, но може да се види и во Франција.

Со учество во организирањето на големите натпревари, на креирањето на наградите или пласманите, анимирајќи ги претпријатијата што го финансираат спортскиот живот, медиумите влијаат врз спорто, иако тоа не се одвива без пресија на различните јавни морални ориентации.

(Авијоркаџија е професор на Филозофскиот факултет)

НВО ИНФОЦЕНТАР

НВО Инфоцентарот се стреми кон:

- Зголемување на видливоста и влијанието на граѓанскиот сектор во општеството
- Подобрување на информираноста и разбирањето на јавноста за улогата на граѓанската иницијатива
- Креирање позитивно јавно мислење за граѓанските асоцијации

НВО Инфоцентар овозможува:

- Директна комуникација и соработка со медиумите, новинарите, државните институции, донаторите
- Експертна и обука за комуникација со јавноста
- Консултации и логистичка поддршка на настани и кампањи од јавен карактер
- Простор и опрема за прес-конференции, обуки, семинари, дебати, тркалезни маси, промоции...
- Специјализирана библиотека и база на податоци
- Редовен мониторинг на медиумите

НВО ИНФОЦЕНТАР

ВНИМАНИЕ!

Сите услуги на НВО Инфоцентарот за граѓанските асоцијации се **БЕСПЛАТНИ!**

КОНТАКТИ

НВО Инфоцентар

Градски ѕид, блок 8 (локација: Зелен Пазар, Вардар Осигурување) 1000 Скопје, Македонија

тел/факс: (02) 32 33 560, 321 66 90
e-mail: infocentar@sonet.com.mk, infocentar@mdc.org.mk

НВО Инфоцентарот е заеднички проект на: Центарот за развој на медиуми, ОХО и на Родовата единица за документирање и информирање.

Поддржано од:

Моќта е во народот
Зеднички проект на:

МОЌТА Е ВО НАРОДОТ

Центар за развој на медиуми и „Утрински весник“

Финансиски поддржан од:
Институт Отворено Општество – Македонија
Излегува секој последен четврток во месецот

Уредуваат:
Роберто Беличанец,
Гордана Дувњак,
Билјана Бејкова

Графичко уредување
Игор Перчуковски
е-маил: infocentar@sonet.com.mk

НОВО

MaNGO Ресурси

Почитувани корисници,

НВО Порталот MaNGO Online ја промовира својата нова услуга – MaNGO Ресурси – online библиотека на НВО обуки, референтни и едукациски документи, како и меѓународни регулативи од интерес на НВО секторот. Посетете го нашиот сајт, информирајте се и придонесете и самите во зголемувањето на заедничкиот фонд.

www.mango.org.mk/resursi

ПРОЕКТ НА ФОНДАЦИЈАТА ИНСТИТУТ ОТВОРЕНО ОПШТЕСТВО - МАКЕДОНИЈА